

Mpr nr. A077022 - - Dato : 19161108

Forfatter:

Emnegruppe: Brandforsikring

Tekst: Brandforsikring. Det statistiske Departement, Stats-brandforsikringsfonden skriver til hospitalet og henleder opmærksomheden på det den 3. oktober udstedte tillæg til vedtægt for Stats-Brandforsikringsfonden. 1 eksemplar af denne er indeholdt under dette journalnummer. I brevet har man trukket flere punkter fra dette tillæg frem. Desuden findes et brev fra Stats-Brandforsikringsfonden til Sindssygehospitalet i Middelfart, hvor man gør opmærksom på at fonden selv vil tage foranstaltninger til at foretage omvurderinger for de i fonden indtegnede risikoer og at nærmere besked og vejledning vil tilgå de pågældende institutioner.

Mpr nr. A077023 - - Dato : 19170416

Forfatter:Lauridsen, C P, landbrugskonsulent Nielsen, Peder, Lisbjerg Terp af 1 marts 1915, Kommissionen

Emnegruppe: Indtægts- og udgiftssiden

Tekst: Havers og landbrugs drift i regnskabsmæssig henseende. Direktionen skriver til Justitsministeriet og meddeler dem at man fremover vil opføre landbrugets drift efter "Det kongelige danske Landhusholdningsselskabs" udgivne modelregnskab og at man har taget kontakt med landbrugskonsulent C. P. Lauridsen, Vejlbj. Årsagen er at man ikke tidligere har kunnet adskille hospitalets drift fra landbrugets (det var iht. en budgetordning). Justitsministeriet giver i brev af 23. juni direktionen lov til at gøre som den ønsker. C. P. Lauridsen har lavet en status og en fortegnelse over materiel pr. 1/4 1917 til bogholderen.ændringen fremkommer efter ønske fra kommissionen af 1 marts 1915 vedrørende driften af Sindssygehospitalet. Der findes et brev fra overlægen til formanden for Kommissionen af 1 marts 1915 vedrørende priser på køkkenaffald sammenlignet med priserne i Viborg. Herudover findes en afskrift af et brev fra C. P. Lauridsen med hans ændringsforslag til hospitalets landbrug. Der er også et brev fra Kommissionen af 1 marts 1915 til Justitsministeriet dateret 22. maj 1916. Der er en afskrift af et brev fra Peder Nielsen Lisbjerg Terp dateret 13/5 1916 som er blevet anmodet af Kommissionens formand om at give en udtalelse om landbrugets drift på hospitalet i Århus.

SE NEDENFOR

Idet man herved henleder Opmærksomheden paa det under 3. Oktober d. A. udstedte Tillæg til Vedtægt for Stats-Brandforsikringsfonden af 20. April 1906, af hvilket Tillæg et Antal Eksemplarer hermed følger, skal man meddele, at i Henhold hertil vil de for Tiden i Fonden indtegnede Vurderingssummer for faste Ejendomme foreløbig og indtil videre ikke kunne ændres, undtagen i Tilfælde af Ombygning eller ved Opførelse af Nybygninger, hvorom Indberetning sker paa sædvanlig Maade efter Fondens Vedtægts § 7. Undtagne er ligeledes Omvurderinger, der foretages af Københavns Brandforsikring for de heri indtegnede Ejendomme.

Ved Vurdering af indtræffende Skader paa faste Ejendomme maa regnes med de ved det paagældende Tidspunkt gældende Priser for Istand-sættelses- eller Genopførelsesomkostninger, men Erstatningen vil ikke kunne overstige den indtegnede Vurderingssum med Tillæg af 20 pCt.

For Løsgre fremsendes som sædvanlig aarlige Af- og Tilgangs-lister med Værdiangivelse; herunder kan tillige indberettes saadanne Ændringer i tidligere indberettede Værdiangivelser, som er en Følge af Prisforandringer.

Borgemeester

J. M. Dallhoff

Til

Sindssygehospitalet ved Aarhus.

St 19/1916/17

Tillæg

til

Vedtægt for Stats-Brandforsikringsfonden
af 20de April 1906.

JK 1911/1916

„Alle Omvurderinger af de i Stats-Brandforsikringsfonden indtegnede Bygninger og faste Genstande, der vilde være at foretage i Henhold til § 7 i Vedtægt for Stats-Brandforsikringsfonden af 20de April 1906, udsættes foreløbig, indtil anden Bestemmelse tages af Finansministeren.

Indtil Omvurdering finder Sted, vil Forsikringssummerne for de i Fonden indtegnede Bygninger og faste Genstande være at betragte som forhøjede med 20 pCt. For Bygninger og faste Genstande, der af Stats-Brandforsikringsfonden holdes forsikrede i Københavns Brandforsikring, foretages dog ingen saadan Forhøjelse, og der vil ikke i Anledning af Brandskade paa saadanne Bygninger m. v. kunne rejses Erstatningskrav mod Stats-Brandforsikringsfonden udover de Beløb, der svarer til de til enhver Tid overfor nævnte Brandforsikring gældende Vurderinger“.

Finansministeriet, den 3die Oktober 1916.

Edvard Brandes.

H. Steenberg.

Sindssygehospitalet ved Middelfart.
Bogholderen.

Middelfart, den 8^e Juli 1916.

Kære Kollega !

I Henhold til Løfte fremsendes hermed
Afskrift af 2n i Dag fra Det statistiske De-
partement modtagen Skrivelse vedrørende Omvur-
deringen til Brandforsikring.

Vedligst
Sæsonst

Danskengins

A. S. Sørensen

Afskrift.

Det statistiske Departement
Stats-Brandforsikringsfonden.

København, den 7ⁿ Juli 1916.

Journal Nr. 165-4-1448.

I Anledning af Direktionens Skrivelse af 4ⁿ ds. vedrørende Vurderingen af Hospitalets Bygninger m.v. skal man meddele, at Stats-Brandforsikringsfonden selv agter at træffe Foranstaltning til at der bliver foretaget en Omvurdering af samtlige i Fonden indtegnede Risikoer, og at der til sin Tid vil blive tilstillet de paagældende Institutioner nærmere Underretning og Vejledning i saa Henseende.

(ulæs. Navn).

/E. Mægaard

Fm.

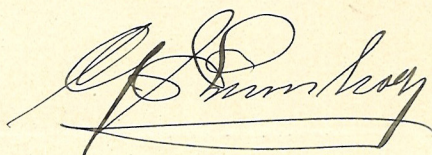
Til

Direktionen for Sindssygehospitalet

i Middelfart.

" " " "

Afskriftens Rigtighed bekræftes.

Høi Riksstyret, d. 16' April 1917

077-023

Juni 1916 N. 1292.

til

Justitsministeriet.

I Skrivelse af 28 Juni f. A. har Justitsministeriet vedblet sig en Postulats fra Direktøren angående de Indstillinger fra Kommissionen af 1. Marts 1915 om Driften af den til Hospitalet hørende jord.

Hverken Hospitalets Budget eller Hospitalets Regnskab i den Form, hvori de for Tiden aflægges, giver de til Spørgsmalets Besvarelse nødvendige Oplysninger om Rentabiliteten af Driften, saaledes som den hidtil har foregaaet, idet Udgifterne ved Avlsbrugets Drift og Hospitalets Drift overensstemmende med Budgetfordelingen er frit under et.

Den ulovlige Sammenknytning har saaledes fundet Sted, idet f. Eks. alle Udgifterne ved Hesteholdet er frit Hovene, der omfatter Haver og Landbrug, til Udgift, medens Haver og Landbrug i Virkeligheden kun skulde debiteres for den mindre Del af Udgiften ved Hesteholdet.

Driften af det egentlige Landbrug har særlig været Opgørstænd for Anvejsler. Som paa det Indvandede specielt søgkyrde har man derfor forhaudet med

Landsbrugskomiteent C. P. Lauridsen
i Nøjly som den hidtidige
Drift som den eventuelle Udriinger
lige som man her truffet Foran-
skaltninger til, at der fornuddes
med Hospitalets Regnskabs fremti-
dig fores et Regnskab for
Landsbruget, affattet overenskom-
mende med Landsbrugskomiteens
medlemskabets Anvisninger.

~~Idet Direktøren henviser til
den medfølgende af Landsbrugskom-
iteent C. P. Lauridsen afgivne
Eklaring af 4. ds., og da man for-
mentlig kan betragte det som
uoverenskommet, at det uoverens-
kommet som
Tidspunktet som
højest nægter til prin-
cipielle Forandringer, skal man
indstille, at Landsbrugs Drift,
som man enkelte Punkter alle-
rede er indret overenskomende
med Landsbrugskomiteens
Anvisninger, fremtidig skal over-
enskomme med de af kom-
iteent Anvisninger og
hans Forslag.~~

Det sidste er det med. Det
punkt i den Anvisning vil
man vil helst til at betragte af
indtælle Forandringer. Derfor
der. Man kan med hensyn til
paa nogle Punkter indført Anvis-
ninger: Overenskomme med det
af Landsbrugskomiteent i det
Lyd og fremmede Deres
Forslag, og man paa den
ved efterhaanden at man

rent bortset fra Petitionerne
af Forandringer de af Kommit-
teent ~~ikke~~ foretagne
Forandringer -

omte et sine nye Landby paa den i Kivelsen
af sine presteve lande. ~~At den~~ Lyng
kom efter den skandinaviske Lov og
i Rentene et som betjæpeli og Tæppet
og nye. ~~At den~~

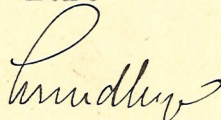
E. Hallqvist. Drechtel. T. Nielsen.

København, den 23' Juni 1917.

Under Henvisning til Direktionens Skrivelse af 16' April d. A. vedrørende Driften af den til Sindssygehospitalet ved Aarhus hørende Jord skal man udtale, at man intet har at erindre imod, at Landbruget indtil videre drives i Overensstemmelse med de af Direktionen i den nævnte Skrivelse fremsatte Ønsker.

Man forudsætter, at der med Hensyn til alle Foranstaltninger, som vil forvolde ekstraordinære Udgifter, sker Indstilling til Ministeriet forinden deres Foretagelse, samt at der fra den 1' April d. A. at regne er ført et særskilt Regnskab i Overensstemmelse med det af "Det kongelige danske Landhusholdningsselskab" udgivne Modelregnskab saavel for Hospitalets Landbrug som for dets Havebrug. Dette Regnskab vil være at indsende til Justitsministeriet samtidig med Hospitalets Driftsregnskab for det paagældende Finansaar.

Det tilføjes, at man, forsaavidt Driften af Hospitalets Jord ikke inden et Tidsrum af 4 Aar fra den 1' April d. A. at regne giver et tilfredsstillende Resultat, vil tage under Overvejelse, hvorledes der skal forholdes med Hensyn til Jordtilliggendet.

P. M. V.
E.B.

Platens 1. April 1917.

Vardi af Jord og Bygninger

kr. 25000,00

Materiel iflg. Forlygnelse

- 1970,00

2 Heste

kr. 3000.

7 Køer a 500 kr.

- 3500

3 Køer 3 Tyre (5 par 1 år, 1 par 2 år)

- 1200

35⁵ Svin: 11 a 180 kr., 70 for p. kr. = kr. 1386

12 a 130 - 60 - - = - 936

12 Polke a 45 kr.

= - 540

2862

- 10562

62 Uds a 3 kr.

186 ✓

Korn og Foderstoffer:

25 kg Bønderfiskegr

8,00

2500 - Havre a 24,50

612,50

2000 - Byg a 24,25

485,00

1115,50

Fodring:

18 Ls Halm a 90 Lp. a 24 for

388,80

10 - Kløver a 90 - a 48

432,00

200 Tr. Rotfint a 1 1/2 kr.

300

12 - Bulerstaten a 1 1/2 -

18

1138,80

Ejendommen samlede Vardi kr. 39972,30

Fortegnelse over Materiel 1/4 1917.

1 Forskerværk	kr. 500
1 Elektromotor	- 300
1 Rensemaskine	- 10
1 Glasmaskine	- 50
1 Hælkædemaskine	- 50
2 Arbejdsvoxe	- 300
1 Rejsevoxe	- 100
2 Tromler	- 100
3 Harver	- 50
1 Rlov	- 25
1 Radvenser	- 10
Haaudredskæbe (Spæder, Skovde)	- 10
2 Lygtebinder m. Spæder	- 50
2 Trillebøve	- 25
7 Spande	- 10
2 Sæt Løbet	- 150
ca. 15 Sætte	- 15
2 Skelsten	- 25
2 Decimalvoxe	- 50
1 Plige	- 5
1 Hyspæplou	- 10
1 Froskemaskine	- 10
1 Sættevoxe	- 15
3 Bruskhøper	- 50
6 Leer	- 20
8 Kratter	- 5
10 Riser	- 10
2 Hestegrimmer	5

kr. 1970.

Sum: kr. 1960.

C. P. Lauridsen.

Konsulent,

Vejlby pr. Riis Skov.

Tlf.: Vejlbj 28.

Den 4. April 1917

A. S. Boghvaler!

J henholder til Afstale fremkommes vedrørende
Statistik og Materialer for Lyngene til Indførelse hos
i Hovedbygningen.

Med venlig hilsen

C. P. Lauridsen.

København, den 18^e Januar 1917.

1916-2292

Da Justitsministeriet ikke ses at have modtaget Svar paa sin Skrivelse af 28^e Juni f. A., hvori man udbad sig en Udtalelse om en Indstilling fra Kommissionen af 1^e Marts 1915 vedrørende Driften af den til Sindssygehospitalet ved Aarhus, ved Vordingborg samt i Mid- delfart hørende Jord, skal man herved bringe denne Sag i Erindring.

P. M. V.
E.B.

Grundlyg

*København, d. 7 Februar 1917
- til Justitsministeriet*

*Idet man under indlyst, d. 28. Juni paa
at 28 Juni f. A.
Mr. Skrivelse af 1. Marts 1915 om en Indstilling fra
man underlyst, at man har hørt i
til Landbrugskonsulent C. P. Lauridsen i Vejby, at man for
at man påhænder sig Paa den Jord ved Aarhus
underlyst under at påhænder man den
begynde Indstilling*

Direktionen for Sindssygehospitalet ved Aarhus.

1/152/1916.

Ha. Zoologer, d. 27 Juni 1916.

Ha. Kontorchef Lundberg,
Finans og Kommissioner og Skatte
1915

Ved Kommissionens sidste Skøde
de maatte jeg begge mig ind at tiltræde
de den Pussus; Forstod de Betændelse
ning, hvor det udtales, at naar
man kigger de Pisser, der er betalt
for Landaffald: Vitens til Grund, som
det, at de 12.69 ha af Akerhus
fordillingsgrunde, der er under Landbrug
messig Dykning, i Finansaaret 1914
har givet et Udskud af c. 8000 Kr.

At de derfor er aftalt, at jeg skulle
motivere min Sættelse; i en Skrivelse
skrift. At denne Sættelse først
grundomme om, har vi Grund
i, at jeg først har maattet indtræde
forhølling Oplysninger og navnlig
undersøge meget der er en
par for det samlede Landaffald.

Paarstanden om det samlede hu-
duskud paa c. 8000 Kr. stillet is
jo til Forstander Stenches Kritik af
det af Høspfor. Land til Kommissionens
undersøgte Regnskab om Akerhus
hospitals Regnskab; ~~Høsp~~
i Finansaaret 1914. Der kunde
efter min Mening gøre flere bety-
delige Indvendinger mod denne
Kritik. Men jeg skal her holde
mig til det vigtigste Punkt, der
er rigtig nok: Betændelse
Prisen paa Landaffald.

Den af For. Land givne Pris
stillet is til Oplysninger for Sten-
& Akerhus, hvor de selv har set be-
tydelig Mængde Landaffald. Jo
hvortil indstillet der om, at

(til Kommissionen

V. Udvejs
Lundberg

Kommissionen
Akerhus
Folkekommissionen
Rogal
Skatte

2/152/1916

det kunde lydes et i det samme Skjæbne
talets Affald til mere end 1.25 pr. T.

Men efter et haars talt med Dygnen Land
meent om Sagen pich p^r mig overbeviit om,
at ingen vilde kunne staa i^g end et give
7.31 pr. T. af Karlens hopt. Medaffald,
denn min Overbevisning har end de
rener i^g Thunkide Oplysninge vundet
i Skjæbne.

Der er med Belændgjørelse. Belænden
indhentet Tiltid paa Anstøtten af
Hospitallets Medaffald. Der er en med
Eommunt to Tiltid. En Gaardige: Dygnen
byder 2 Kr. pr. Hektoliter, hvilket wa.
er til 2.80 pr. T. 2 af Dygnen Færdsle
mere, der holder sin udværg Skjæbne
tilbyder 50 Ø. pr. Hektoliter af Kartaffel
Jord af Grøntegge, 3 Kr. pr. H. af det
værg Medaffald. De Kartaffelbrød
Grøntegge efter Rummene udgør en med
tærg det er af Medaffaldet, har det indte
Tiltid næppe nogen Høje end to 3⁵⁰ Kr.
pr. T. Begjæret er imidlertid ~~et Tiltid~~
~~til 3.50 pr. T. som man kan se det~~
Paa, et Karlens hopt. en vilde kunne
fæ. c. 4610 Kr. pr 1317 T. Medaffald.
Rommene er en bekendt værg Høje
me, end de var: 19¹²/₁₄, og det med duf
udbygs, et Medaffald med Svinnede ha
en med stin Værdi med den Gang. De
er ~~det~~ det med den Værdi at forstaa,
at Forst. Stanch: en Høje bekjendte
det man giver, at Karlens hopt. i
19¹²/₁₄ kunde ha paa dobbelt mere
med pr. T. af vil Medaffald, men
der en byder pr. det.

De p^r den Kunde mere nogen Tiltid
om, at man vil Værg hospitallet er en
en Karlens hospitallet med Bespisning.
gum Ordre bekjendte is pr et give
Gvinceden saa det vordtelt som med
gunde p^r alle sine Følelserne af den Høje
Pis, der i Værg en blev givet pr
Gvinceden, der, at Værg hopt. Medaf.
fald om saa vordtelt. Der er de

med denne Pris

blev

ingen anden Følelse, at hvide, end at Votz
hoyt. Toian, i hvilke den maaltte Landaffald
maatte oven stige end de, der banyter. Den
Lughospital.

Aarhushospitalet maaler til Mad.
affald i Kontroller, hvad der blev optaget
for Kommissionens Udvalg af Høyt. Prov.
Lund. Hvis Forst. Haudt havde under-
sigst Forholdene for Votz hoyt. Vedkommende,
der vilde have have optaget, at Mad affald
det der delges efter Prolomerstuden. En
Kontroller er som bekendt 144 Potten, en
Kontroller maaler efter Regjeringens Medde. Prolomerens
Udval over 210 Potten.

Den Følelse i Aarhushospitalet
for Disposition, der fremkommer end
at regne Votz hoyt. Prolomerstuden
for Kontroller, beløbet sig til 26 3/4 R.
Votz hoyt. for den 7.31 R., men c.
5 R., for Toian af til Madaffald, men
man regner end Kontroller, lige som i
Aarhus hospital.

En mere udtalt fortælling om Pro-
tert end den Reaktort, at man vil
at lægge den af Votz hoyt. omme alle
Pis for Madaffald til Grund som
skov. I Aarhus hospital. Ansvore
som given et Underhold af c. 8000 R.

Men jo mere tillids mig yderligere
at bemærke, at det der fremkommer mig
billigt at lægge Votz hoyt. Pis til Grund
for Beregningen af, hvad Aarhus hospital
burde have beregnet til Madaffald til.

Oplysninger for under Høyt. om
at Pisens den a Land Løbet end
den Votz hoyt. 50 v. 100. for i
19 1/4 4320 R. for til Madaffald. Efter
Høyt. Prov. Tilleggs skovs uoverige Bereg-
ning var Mængden 1000 i 1200 Td.
Regner den - for at fac Pisen reel lig
som muligt - end 1000 Td., bliver
Pisen 4.30 pr. Td. Men de Mad affaldet
i Votz Land Høyt. lige som i Votz
maaler i Prolomerstuden, bliver
Pisen for. Kontroller end mindre end

3 Kr.

9. H. v. Vortygang, volgt i 14 ¹³/₁₄ 59 Tor.
Landsaffald til 3 Kr. pr. Td. De her og Tale om
Kulstrikke, der foreholdes i de Konstruktive omg.
som 17 til 14., bliver Prisen lidt mindre
2,50 pr. Td.

Gennemsnitsprisen for Landaffald ved
de tre Hospitaler (i Vobing, og de her og
Vortygang) bliver næsten 3,50, under
Vobing prisen er 5 Kr.

Angik om det 7. Vortygang, som
i 14 ¹³/₁₄ vil mindre for den Landaffald,
med Beskrivelsen. i dette Gæbbed om
de gamle. Vobing om. lige Pris - i. 5 Kr.
pr. Konstruktive - mere bare paa selvst. Tor.
hold, som det formentlig er ubilligt at jekte
og, at Aarhus hosp. skulde betinge
for Vobing.

Ja skal man end ikke gaa nærmere ind
paa Billedet af Højstovs Land Regnskabs-
i har man villet motivere, hvorfor i de
gamle indtæktens Betændninger er
forholdet.

Ja mener de at skulde Tor. Land af
vælgere en Erklæring fra Kaptajn
Nielsen. Aarhus, der finder at det
er langt værre, naar Tor. til skulde
bestemte skulde næsten til 2 Kr. om Dagen.
Uden at tillige mig nogen Sagkundskab
paa dette Område kan i de tilber.
holde den Betænkning, at Højst. Børst.
str. efter 10 Aars Skerst Arbejde de vilde
have været i den god Stand, og haft en god
Udbytte til at holde nogle Aar under,
hvis den var blevet opført paa Fødsel,
og at det følgende vilde have været en
meget større Glædsomhed at give dette.

5
3
2,50
10,50
3,50

Skiby den 1/6 1916

Tilbud paa Svinesoder.
2 Kroner pr. Hegtaliter.

S. Esperson
Skiby

2/152/1916

Ris Skov den 11/6=16

Tilbud.

Undertegnede tilbyder hermed at afkøbe Hospitalets samlede
Køkkemaffald for et Aar og indtil 5 Aar, til en Pris af 3 Kr. pr. Lt.
for Madaffald, og en Pris af 50 Øre pr. Lt. Haloffelpul og Frøindsager.
Og paa Betingelse af at vi stadig kan faa mindst 2 Lt. Madaffald
pr. Uge, og at vi kun er Pligtig at afkøbe Hospitalets Haloffelpul
og Frøindsager naar Hospitalet tilkaar os, hele sit Køkkemaffald.

Med Højlighed betødigst

Anden C. Andersen

Arstene Andersen

Til Direktøren for Lindsbjerghospitalet. v. Aarhus

JN 152/1916

Kirkemøtteld til Salg.

Et større eller mindre Parti af Hospitalets Kirkemøtteld, egnet til Torieftede, udbydes til Salg.

Ønskes yderligere oplysninger om Møtteldet, som skal afhentes, saa Henvendelse ske til Hospitalsforvalteren.

Skriftlige Tilbud med Angivelse af Pris pr. Hektoliter modtages af Direktøren indtil d. 12 Juni 1916.

Quidsbyghospitalet ved Aarhuus.

Præcis indrykket 3 Gange i:

- "Aarhuus Ligtstidende"
- "Aarhuus Amtstidende"
- "Jyllandsposten"
- "Jysk Borgereblad" og
- "Demokraten."

2/6 1916

til Reklamebureauet, Aarhuus.

2/6 15² / 1916

Uddelt for Sundsygehuset fik i 19^{13/14} 4320 Kr.
for deres udgifter. - Efter Poulens Telliges skønsmæssige
Beregning bliver det 1000 i 1200 Td. (Petroleumstende)
og deri til en Pris af 4 - 5 Kr. pr Petroleumstende. -

Vordingborg Hospital har i 19^{13/14} solgt 59 Td. Udgifter
til 3 Kr. pr Td., Tøndens og Kæltender.

1 Kæltende = 1,7004 Kæltender.

1 Tøndens = 1,3914 —

Viborg Hospital har i 19^{13/14} solgt Udgifter til 7 Kr. 3/4 pr
pr Td., men dette er Petroleumstender.

Petroleumstende = c. 240 Potter

i Tøndens = 144 Potter

J interviewede Finnsen for Viborg Hospital 7 Kr. 3/4 pr
pr Td.

A f s k r i f t .

Til

Direktionen for Aarhus Sindssygehospital.

I Anledning af den højtærede Direktions Henvendelse til mig med Anmodning om at fremsætte mit Syn paa Driften af Hospitalets Landbrug og eventuel fremkomme med Forslag til Ændring^{er}deri, tillader jeg mig herved, efter at jeg nu gentagne Gange har set paa Forholdene paa Stedet og af dygtige Landmænd paa Egnen er gjort bekendt med Jordens Pasning, at fremsætte følgende:

Der hersker i Hospitalets Landbrug en gennemført Orden og Akuratesse. Der staar hvert Aar gode og rene Afgrøder paa Markerne, og Husdyrene - Heste, Kvæg, Svin - er særdeles velplejede.

Det er min Opfattelse, at den mest økonomiske Drift af Sindssygehospitalets Landbrug maa være den, hvorved der fremkaffes mest mulig af de Produkter, der kan aftages af Hospitalet, thi disse Produkter udbringes netop til den Pris paa Stedet, hvortil Hospitalet ellers kunde faa dem leveret ad anden Vej, og jeg skal i den Forbindelse tillade mig at pointere, at i Regnskabet over Landbruget er det Prisen, hvortil Varen kan købes ad anden Vej, der til enhver Tid maa regnes med. En stærk Udnyttelse af dette fortrinlige Marked, som Hospitalets Landbrug har lige for Døren, maa give et lønnende Landbrug.

Som Produkter, der i betydelig Mængde kan aftages af Hospitalet, maa i første Linie komme Kartoffler, Havesager og Mælk.

JORDENS DRIFT:

Jorden er som bekendt af meget forskellig Beskaffenhed, veksler lige fra stiv Lerjord til let Sandjord. En stor Del af den bedste Jord er omgivet af Skov og Krat.

Paa den lette Jord kan jeg anbefale følgende Sædskifte, der ikke afviger meget fra den for Tiden benyttede Driftsmaade, og som i Betragtning af, at Hospitalet altid er Køber til Kartoffler og Gulerødder til høj Pris, yder gode Betingelser for en lønnende

Drift af denne Jord:

1. Kløver
2. Kartofler
3. Havre
4. Gulerødder og Kartofler
5. Havre
6. Kartofler
7. Havremed Udlæg

Den svære, lermuldede Jord egner sig bedst til Dyrkning af Foderafgrøder og Havesager som forskellige Slags Kaal, Selleri og Porre m. v. samt Havre og Byg, og her kan anbefales et Sædskifte omtrent som følgende:

1. Kløver
2. Tidlige Kartofler (paa den varmeste og mest muldede Del af Skiftet), Hvidkaal, Selleri, Porre m. v.
3. Havre
4. Runkelroer
5. Byg
6. Kaalrabi (eller Runkelroer)
7. Havre med Udlæg

Heller ikke Overgangen til dette Sædskifte byder nogen Vanskelighed. Jorden er i Forvejen inddelt i 7 Skifter.

BESÆTNING:

Af Hospitalets Heste hører 2 Landbruget til, med disse kan Markarbejdet meget let udføres, og de kan endog, naar Lejlighed bydes, indtjene noget til Landbruget ved Kørsel for Hospitalet.

Kvægbesætningen bestaar f. T. af 7 Køer og 6 Stk.

Opdræt.

Da Roerne fra Lermarken sikkert ikke kan afsættes paa mere fordelagtig Maade end ved Opfodring til Malkekøer, idet al Mælken kan afsættes til høj Pris til Hospitalet, bør Koholdet bibeholdes i den Udstrækning, som svarer til Roeavlens.

Svineholdet bestaar af 35 Stk. Fedesvin, ingen Opdræt. Holdet af Fedesvin bør ligeledes utvivlsomt opretholdes, mindst i det Omfang, der skal til, for at aftage Madaffaldet fra Hospitalet.

I Svineregnskabet maa dette Madaffald opføres til den Pris, hvortil det kunde bortsælges ved en Licitation. Men da en anden Aftager vil faa store Transportomkostninger derpaa og selvfølgelig ogsaa maa beregne sig en Fortjeneste, vil det sikkert blive et billigt Foder for et stedligt Svinehold, og der er altsaa Betingelser tilstede for, at Hold af Fedesvin kan give betydeligt Overskud.

Svinene indkøbes som ca. 30 kg. Polte, og mindre Svin kan sandsynligvis heller ikke taale Madaffaldet.

Hvad angaar Opdræt af Kalve og Smaagrise er Fordelen derved ikke paa Forhaand saa sikker, hertil skal jo benyttes Mælk, og denne er dyr, idet den til Opdrættet maa regnes til samme Pris, som Hospitalet maa betale. Dermed skal dog ikke være sagt, at det ikke kan betale sig at have Opdræt paa Hospitalets Landbrug, den Fordel det er at være fri for Indkøb af Køer og Polte, navnlig hvor Lederen, som her, ikke kan følge Markederne, kan der ingenlunde helt ses bort fra. Men Forholdene forekommer mig at ligge saaledes, at det er Koholdet og Holdet af Fedesvin, som der her i første Linie er naturlige Betingelser for. Iøvrigt skal det i den Forbindelse bemærkes, at medens der for Opdræt af Kalve og Ungkvæg er gode Staldforhold, findes der ikke en passende Stald for Grisesøer og Smaagrise.

Det fra 1'April d. A. anlagte specielle Regnskab over Hospitalets Landbrug vil jo iøvrigt for Fremtiden give Oplysning om Rentabiliteten saavel af den samlede Bedrift som af Bedriftens enkelte Grene. Og heraf vil der formentlig kunne drages god Lære angaaende den mest økonomiske Driftsmaade.

Vejlby pr. Risskov, den 4'April 1917.

Ærbødigst

C. P. Lauridsen.

Kommissionen af 1° Marts 1915.

Til

Justitsministeriet.

I Henhold til den Kommissionen ved Justitsministeriets Skrivelse af 1° Marts f.A. givne Bemyndigelse til at tage Spørgsmaalet vedrørende Statens Sindssygehospitalers Administration og økonomiske Forhold under nærmere Overvejelse og eventuelt fremkomme med en Indstilling til Ministeriet i saa Henseende, har Kommissionen taget Spørgsmaalet om, hvorledes den til Sindssygehospitalerne ved Aarhus, ved Vordingborg og i Middelfart hørende Jord rettest bør udnytted, op til Overvejelse. Den har derfor tilvejebragt de i de vedlagte Bilag indeholdte Oplysninger om den Maade, hvorpaa Jorden nu drives, og skal derefter som Resultat af sine Forhandlinger om Spørgsmaalet udtale følgende.

Saa længe der har eksisteret egentlige Sindssygehospitaler, har det været det sædvanlige, at man har knyttet et Landbrug under den ene eller den anden Form til Hospitalerne. Ved en Del Hospitaler, saaledes det bekendte Alt Scherbitz i Tyskland er dette faldet ganske naturligt, idet Hospitalet er grundlagt paa en tidligere bestaaende Landejendom, og dets Bygninger er vokset op om Avlsgaarden som Kærne. Det har da ligget nær at benytte de arbejdsføre Patienter til Medhjælp i Landbrugets Arbejde, og man har saavel paa denne Art af Hospitaler som paa de talrige andre Hospitaler, hvortil man efter deres Mønster har knyttet et Landbrug, gjort den Erfaring, at Landbrugsarbejde giver en sund og gavnlig Beskæftigelse til mange af Patienterne. Da det naturligvis er de mere rolige og paalidelige Patienter, der bliver beskæftigede ved Landbruget, er man imidlertid paa de mo-

157/1916

derne udenlandske Hospitaler gaaet et Skridt videre og har samlet saadanne Patienter i særlige Landbrugskolonier paa den til Landbrug benyttede Jord, hvor de kan leve under langt mindre anstaltslignende Forhold end i de egentlige Hospitalsbygninger, og hvor der kan gives Tilsynet lempeligere Former end i disse.

I et stærkt landbrugsdrivende Land som Danmark er det en Selvfølge, at der har været megen Anledning til at beskæftige sindssyge Patienter ved Landbrug, hvor Muligheden derfor har været til Stede. Der findes ved Statens Sindssygehospitaler ved Aarhus, ved Vordingborg og i Middelfart Jordarealer under landbrugsmæssig Dyrkning, hvor de Patienter, der har haft deres Erhverv ved Landbruget, før de kom paa Hospitalet, kan beskæftiges. Derimod findes der ingen Landbrugskolonier ved de danske Sindssygehospitaler, og de derværende Jordtilliggender er heller ikke ved noget af Hospitalerne stort nok til, at der kunde blive Spørgsmaal om at etablere saadanne Kolonier der. Der er imidlertid ogsaa en anden Form for moderne Sindssygepleje der i de senere Aar har vundet betydelig Udbredelse her i Landet, og som har gjort, at der hidtil ikke har været stærkere Trang til Indretning af Landbrugskolonier, nemlig Familiepleje. De Patienter, der fortrinsvis vil have Gavn af at blive anvendt til Landbrugsarbejde, hører naturligt til dem, der lettest vil kunne anvendes i Familiepleje og denne Behandlingsforms Udvikling her i Landet har derfor naturligt ført til, at der paa Hospitalet ved Aarhus, hvor Familiepleje er stærkt benyttet, kun mere undtagelsesvis vil findes Patienter, der søger sig til at beskæftiges ved egentlig Landbrugsarbejde, og at der paa Hospitalet i Middelfart i ethvert Fald vil findes færre af den Slags Patienter end Tilfældet tidligere har været.

Naar nu Spørgsmaalet om at drive Statens Sindssygehospitaler saa økonomisk, som Hensynet til en lægeligt forsvarlig Behandling af Patienterne tillader, er rejst, og der bliver Tale om ogsaa at inddrage den Maade, hvorpaa Hospitalernes Jordtilliggende drives, under denne Undersøgelse, vil det af det foran udviklede følge, at Tanken om en ændret Udnyttelse af disse Arealer i ethvert Fald ikke kan

3.

mødes med en ubetinget Protest ud fra det Synspunkt, at det er en uafviselig Betingelse for et moderne drevet Hospital at have et landbrugsmæssigt drevet Jordtilliggende til Raadighed. Har noget saadant en Gang ubetinget maattet kræves, kan der nu i det mindste kun være Tale om at anse Tilstedeværelsen af saadanne Arealer for et større eller mindre Gode, som det ikke er udelukket at veje mod andre Fordele, som man maaske kunde tænke sig at opnaa ved at benytte Arealerne paa en anden Maade.

Forholdet er nu ved alle de 3 nævnte Hospitaler det, at de anvender største Delen af deres Jordtilliggende som Landbrug. At opnaa et klart Billede af, hvorledes disse Landbrug betaler sig, er ikke let, da der ikke paa noget af Hospitalerne føres et egentligt Avlsregnskab, og de Regnskaber, der føres, aldeles ikke er anlagt paa at give Oplysning om det, der maa kræves af et i landbrugsmæssig Henseende tilfredsstillende Regnskab. Imidlertid har det vist sig, at alle 3 Landbrug giver endda ret betydelige Underskud. Det skal særlig bemærkes, at efter de Oplysninger, der har foreligget for Kommissionen vedrørende Landbruget paa Sindssygehospitalet ved Aarhus, jfr. Bilag 1-10, har Kommissionens Medlemmer med Undtagelse af Overlæge Hallager, skønnet at de 12,69 ha af Hospitalets Jordtilliggende, der er under Landbrugsmæssig Dyrkning, i Finansaaret 1913/14 har givet et Underskud af c. 8.000 Kr., naar man lægger de Priser, der er betalt for Madaffald i Viborg til Grund, selv om man ikke regner med nogen Forrentning af Værdien af Jord, Bygninger, Besætning og Redskaber m.m., og endskønt Værdien af det af Hospitalets Patienter udførte Arbejde i Landbruget kun var ført til Udgift med 10 Øre pr. Arbejdsdag paa egen Forplejning, medens den virkelige Værdi maa være langt større. Og saa er det nævnte Finansaar endda et af de Aar, hvor Regnskabet for Hospitalets Landbrug har stillet sig gunstigt.

Men den Fordel, som Hospitalerne har af deres Landbrug, synes efter det foran udviklede ikke at være saa betydelig, at det kan forsvares af Hensyn til den at paabyrde Statskassen en saa betydelig aarlig Udgift. Det kan derfor ikke tilraades, at Forholdene forbliver som de er.

Den Forandring, der maa tilraades, kunde da enten bestaa i, at Staten solgte eller bortforpagtede Hospitalernes Jordtilliggende, eller i, at man nøjedes med at fordrø dem drevne paa en saadan Maade, at der i alt Fald intet Underskud fremkom og om muligt et Overskud.

Da det nu er ubestrideligt, at det er en Fordel for Hospitalerne at have et Jordtilliggende, maa det sidste Alternativ anbefales, saafremt det er muligt, at Jorderne kan blive drevet paa en Maade, hvorved det i højere Grad tages økonomiske Hensyn end Tilfældet hidtil har været. Det synes ikke usænkkeligt, at dette kan lade sig gøre, og man maa derfor tilraade, at Forsøget gøres, saaledes at det først efter en vis Frist f. Eks. 4 Aar paa Grundlag af de herefter indvundne Resultater tages under nærmere Overvejelse for hvert enkelt Hospital, om der skal anvendes en anden Drift med Hensyn til dets Jordtilliggende.

Med Hensyn til, hvad der skal forstås ved et i saa Henseende tilfredsstillende Resultat, skal man i Tilslutning til det ovenfor anførte, hvorefter det i nogen Grad kan være berettiget at se bort fra rent økonomiske Hensyn, udtale, at det efter Omstændighederne maa anses for tilfredsstillende, naar Driftsindtægterne kan dække Driftsudgifterne, deri indbefattet Forrentning af de til Anskaffelse af Besætning og Inventar samt til Opførelse af nye Bygninger anvendte Beløb. Derimod bør man ikke ubetinget forlange, at Driften skal kunne forrente Jordens og de derpaa nu opførte Bygningers Værdi.

For at man til enhver Tid kan have tilbørligt Overblik over Forholdene, bør der ved hvert Hospital føres et særskilt Landbrugsregnskab, ligesom Hospitalerne bør foretage aarlige Statusopgørelser. Det vil kunne anbefales Hospitalerne at anvende et Regnskab, der er udgivet af "Det kongelige danske Landhusholdningsselskab". Iøvrigt finder man med Hensyn til Landbrugsregnskabet kun Anledning til at bemærke, at Patienternes Arbejde bør føres til Udgift med den Værdi, det virkelig skønsmæssigt maa antages at have for Landbruget, medens det Beløb, der udbetales Patienterne pr. Arbejdsdag, og som er en Opmuntring til Arbejde og ikke noget Vederlag herfor, bør holdes ganske udenfor Landbrugsregnskabet.

En Betingelse for, at Jorden kan give det størst mulige Udbytte

er, at den er tilbørlig afvandet og kalket. For at det kan blive undersøgt, om dette er Tilfældet for Sindssygehospitalernes Vedkommende og for at man i modsat Fald kan faa de Mangler, der forefindes, afhjølpet, skal man anbefale, at der snarest muligt finder en Henvendelse Sted til det danske Hedeselskab, hvori dette anmodes om at undersøge Forholdene, og hvis der maatte forefindes Mangler, udarbejde Planer til Afhjælpning af de paagældende Mangler.

Kvæghold findes nu paa Sindssygehospitalerne ved Aarhus og Vordingborg, men det er ingen af Stederne saa stort, at det er i Stand til fuldt ud af forsyne Hospitalet med Mælk, og det giver begge Steder et betydeligt Underskud. Da man maa formene, at der ikke opnaas tilstrækkeligt Vederlag for de Beløb, som disse Kvæghold koster, naar Hospitalerne ikke derved undgaar at maatte købe Mælk, og da man paa ingen Maade kan tilraade, at Kvægbesætningernes Størrelse forsøges, maa man anse det for rettest, at man ikke holder Kvæg paa noget af Hospitalerne.

Iøvrigt skal man anbefale, at Hospitalernes Jord i den størst mulige Udstrækning anvendes til Dyrkning af Kartofler og Havesager. Dette vil give det største økonomiske Udbytte, og desuden bevirke, at der kan beskæftiges et større Antal Patienter end nu ved Jordernes Dyrkning.

Under Hensyn til, at Hospitalsforvalterne, der skal lede Hospitalernes Landbrug, savner landbrugsmæssig Uddannelse, skal Udvalget anbefale, at der i alt Fald fra Sindssygehospitalerne ved Aarhus og Vordingborg finder en Henvendelse Sted til de provinsielle Landboforeninger med Anmodning om, at deres Konsulenter i Planteavl maa yde Hospitalerne den fornødne faglige Hjælp ved Omdannelsen af Landbruget, og derefter føre aarligt Tilsyn hermed. Forsaavidt angaar Sindssygehospital i Middelfart er en saadan Henvendelse maaske overfløedeig i Betragtning af, at det her drejer sig om et meget lille Landbrug.

Efter disse mere almindelige Bemærkninger om Landbruget paa Hospitalerne og de Former, hvorunder det fremtidigt bør drives, skal